

EĞİTİMDE YENİ ARAYIŞLAR VE HEDEFLER-II: ERİŞİLMEK İSTENEN ORTAK BAZI HEDEFLER

Yaşar Ersoy

Emekli Öğretim Üyesi; ODTÜ, Ankara

Türkiye’de eğitim alanında yapılması gereken bir dizi acil işler olup bunlardan biri, her yurttaşın bilim/fen okuryazarlığı edinmesi ve AB (Avrupa Birliği) tarafından belirlenen yeni hedeflere biran önce erişmesidir. Türkiye’de hazırlan beş yıllık kalkınma planlarında eğitimle ilgili erişilecek hedeflerin altı çizilerek belirtilmekte; ayrıca düzenlenen Milli Eğitim Şuralarında ise eğitim sorunları ayrıntılı olarak tartışılmakta ve uygulanmasının gerçekleştirilmesi yönünde çeşitli öneriler sunulmaktadır. Bir başka anlatımla eğitimle ilgili ulusal kurumlarda özellikle önümüzdeki on yıl içinde eğitimle ilgili olarak AB Lizbon Stratejisi (EU Lisbon Strategies) olarak adlandırılan belgedeki hedefler doğrultusunda hareket edilmesinin altı çizilerek 2023’de TC’nin kuruluşunun 100. yılına girmeden önce eğitimde önemli gelişmelerin ve ilerlemenin sağlanması beklenmelidir. Bu incelemede Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) ve Milli Eğitim Şuraları (MEŞ)’nda alınan kararlardan küçük bir demet mercek altına alınarak konuyla ilgili kişisel görüş ve öneriler yansıtılmaktadır. Böylece daha duyarlı ve bilinçli bir kamuoyu oluşturma amacıyla başta öğretmenler olmak üzere tüm ilgililer bilgilendirilmeye çalışılmaktadır.

*Rüzgârın nereden ve ne şiddetle estiği değil,
ilk önce erişilecek limanın bilinmesi önemlidir.*

Her ülkenin kendine özgü ve önceliği olan bir dizi ve oldukça karmaşık yapıda çeşitli sorunları vardır. Bu sorunların birçoğu bilinmekte ve tartışılmakta, ayrıca her ülkede olmasa bile çoğunda çözüm için arayışlar ve çabalar sürmektedir. Örneğin, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde yokluk ve yoksulluk, işsizlik, insan sağlığı, beslenme, çevre kirliliği v.b. küresel nitelikteki sorunlarla yakın ilişkisi olması nedeniyle bir dizi eğitim sorunları da ülkelerin gündeminde yer almakta; yakınmalara neden olmaktadır. Söz konusu eğitim sorunların bir kısmı değişik nitelikte ve yaygınlıkta, ayrıca karmaşık bir yapıda olması nedeniyle her ülkede bu tür sorunların uygun zeminde özenle ve çok yönlü incelenmesi ve derinlemesine araştırılması, paydaşların katılımcı olması ve olanak elverdiği ölçüde katkıda bulunması gerekmektedir.

Eğitimle ilgili olarak bir toplumda okuryazarlık sorunu çözülememişse diğer sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarla uğraşmak, bunlarla savaşmak hiçbir zaman kolay olmayacak ve ilerleme sağlanamayacaktır. Ayrıca bu ülkelerde çağdaş demokrasiden, insan haklarından söz etmek bile yanıltıcı olabilir. Bu nedenle söz konusu toplumlarda eğitimin önemi ve gereği olabildiğince anlaşılmalı; köklü yenilikler, dönüşüm yaratacak değişiklikler ve yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Örneğin, her bireyin öğrenmeyi öğrenmesi; gereksinim duyduğu bilgi ve becerileri yalnız okul yıllarında değil yaşam boyu edinmesi ve geliştirmesi çağımızın bir gereği olmuştur. Bu incelemede Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) ve Milli Eğitim Şuraları (MEŞ)’nda alınan kararlardan küçük bir demet mercek altına alınarak konuyla ilgili kişisel görüş ve öneriler yansıtılmaktadır. Böylece daha duyarlı ve bilinçli bir

kamuoyu oluşturma amacıyla başta öğretmenler olmak üzere tüm ilgililer bilgilendirilmeye çalışılmaktadır.

Eğitim Sorunlarına Genel Bir Bakış

Eğitim sorunları yalnızca günümüzün sorunu değildir ve her ülkede tarihsel bir geçmişi vardır (OECD, 1996). Bu nedenle eğitim dünyasında yeniliklerle birlikte sarsıntılı dönemler de yaşanmaktadır. Daha açıkçası neredeyse tüm ülkeler, eğitim dizgelerinde (sistemde) küçük ya da büyük çaplı köklü yenilikler ve yeni düzenlemeler yapmaktalar. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, “geri kalmışlık” larının faturasını –haklı ya da haksız olarak– eğitim dizgesine çıkarmakta; bir dizi yeniliğin gereğinin altını çizmektedirler. Ekonomik olarak ileri düzeyde gelişmiş ülkeler ise uluslararası rekabeti önde sürdürebilmek için eğitime önemli roller atfetmektedirler. Bu nedenle birçok ülkede hükümet programları, “küresel bilgi ekonomisi” denen dizgede iyi yetişmiş insanlara büyük gereksinim olduğunu vurgulamış; yaşam boyu öğrenmeye daha fazla önem vermeye ve parasal kaynak ayırmaya başlamıştır. Bu süreçte Türkiye’nin durumunu mercek altına alarak bir kesitini incelemek ve bir dizi yeni öneriler geliştirmek gerekmektedir.

Türk eğitim tarihinde, özellikle Türkiye Cumhuriyeti (TC) kurulduktan sonra ulusumuzun yaşamında dönüşüm yaratan bir dizi köklü yenilikler yapılmış; ancak belirlenen hedeflerin bir kısmına erişilemediği gibi süreç bir dizi eksiklikler içermektedir (Baloğlu, 1990; Akyüz, 2004, Gür ve Çelik, 2009). Örneğin, Gür ve Çelik’e (2009) göre “Türkiye’de izlenen eğitim politikalarına bakıldığında, millî eğitimin bütüncül bir sistem olarak ele alınmadığı görülmekte ve dolayısıyla sistemin unsurları üzerinde yapılan değişikliklerin, sistemin diğer unsurları üzerindeki etkisinin yeterince analiz edilmeden yürürlüğe konulduğu tecrübe edilmektedir. Son on yılda Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ile Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) arasındaki koordinasyonsuzluk, millî eğitimde istikrarlı bir politika geliştirmeyi engellemiştir. Ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sisteminde yapılan değişiklikler, ortaöğretim üzerinde ve dolayısıyla yükseköğretim üzerinde telafisi mümkün olmayan sorunlara neden olmuştur.”

Aşında endüstri devrimi sonrasında oluşan köklü yenilik ve değişikliklere, eğitimde bazı dönüşümlere gereksinim artmış olup bu nedenle önümüzdeki on yıllar Türkiye’de çok iyi değerlendirilmeli; her düzeyde okulda çağdaş ve bilimsel eğitim gerçeleştirilmelidir. Bu bağlamda toplumumuzda tüm bireyler birlikte yaşama kültürünü edinmeli; yaşam akışı içinde bilinçli tüketici değil üretken ve yaratıcı olmalıdır. Dahası sürekli değişen bilgi-becerileri kendi istek ve kontrollerinde edinmek için öğrenmeyi öğrenmiş özgür ve örgütlü toplum olmak zorundadır. Bu incelemede söz konusu sorunlardan küçük bir demet mercek altına

alınarak konuyla ilgili kişisel görüş ve öneriler yansıtılmaktadır. Böylece daha duyarlı ve bilinçli bir kamuoyu oluşturma amacıyla başta öğretmenler olmak üzere tüm ilgililer bilgilendirilmeye çalışılmaktadır.

Milli Eğitim Dizgesinde (Sisteminde) Gözlemlenen ve Belirlenen Sorunlardan Bir Demet

Eğitimle ilgili durumlar ve sorunlar bazı ülkede büyük ölçülerde incelenmekte ve tartışılmakta, özellikle OECD ülkelerindeki gelişmeler her yıl yayınlanan "*Education at a Glance: Bir Bakışta Eğitim*)" adı verilen raporda yansıtılmaktadır (OECD, 2009). Bu çerçevede Türkiye'de durum mercek altına alınacak olursa belirlenen durum ve sorunlar içinde bir kısmının altını çizmeliyiz. Bunlardan bir demet şunlardır:

- Millî eğitim dizgesinde ideolojik nedenlerle yapılan zorlamalar ve yapılandırmalar, eğitim dizgesinde eksen kaymasına ve giderilmesi neredeyse olanaksız denebilecek sorunlara yol açmış; eğitimin gerçek öznelere olan yurttaşların demokrasiye ve devlete karşı güvenini sarsmıştır.
- Türkiye'de toplumun okuma yazma sorunu büyük ölçüde çözülmüş olmakla birlikte; iyi işleyen bir eğitim dizgesi (sistem) kurulabilmiş değil.
- Öğrenciler temel bilgi ve becerileri edinmeksizin bir üst sınıfa geçirilmektedirler. Bu uygulama, öğrencinin sonraki sınıflarda eğitime karşı isteklerini ve güdülerini kaybetmelerine yol açmakta ve ilköğretim ilk sınıflarından başlayarak eğitimde bir nitelik sorunu doğurmaktadır. Nitelik sorunu, ilköğretimden yükseköğretime ve iş dünyasına artarak yansımaktadır.
- Zorunlu öğretimi tamamlayan hatta bir ortaöğretim kurumundan diploma alan öğrencilerin çoğunluğu, matematik, bilim/fen ve teknoloji okuryazarı değildir. Bu öğrencilerin bir kısmı okuma becerilerini de edinmemiştir.
- Yaklaşık 17 milyon öğrenci ve 700 bin öğretmen ve eğitimcinin bulunduğu ülkemizde, genel bütçeden eğitime ayrılan pay hala olması gereken düzeyin altındadır. Öğretmen, öğrenci, derslik sayılarını açıklayan sayılar ne kadar büyük olursa olsun eğitime duyulan gereksinimi ve istemi karşılamada yetersiz kaldığı bir gerçektir.
- Okul öncesi dönemde okul öncesi eğitimden yararlanan öğrencilerin oranı hala çok düşüktür. İlköğretim çağında bu oran yükselmekle birlikte; ortaöğretim (lise) ve yükseköğretim (üniversite) çağında oran yine düşmektedir.
- Bölgelere göre de çocukların okula devam etme oranlarında farklılık vardır; okullaşma oranı yeterli değildir.

- Kentlere göç sonucu kentlerde eğitim için duyulan gereksinim ve istem artmış, bu durum ise sınıf mevcutlarının artmasına ve eğitimin kalitesinin düşmesine yol açmıştır.
- Eğitime yapılan kamu harcamaları açısından Türkiye eğitime en az kamu kaynağı ayıran OECD ülkesidir. Açıkçası 2006 verilerine göre Türkiye’de ilköğretim düzeyinde kamu kaynaklı öğrenci başına harcama, OECD ortalamasının beşte biri kadardır. Ortaöğretim düzeyinde ise Türkiye’nin öğrenci başına eğitime yaptığı harcama, OECD ülkeleri ortalamasının yaklaşık dörtte biridir.
- Türkiye’ de Devlet şu andaki eğitim dizgesinin tek para kaynağı konumundadır ve örneğin 2005 yılında bütçeden eğitime ayrılan pay yalnızca %3,4 civarındadır. Bu oran, ABD’de %7, Almanya da %5.2, Norveç de %6 ve Arjantin de %5.9 düzeyindedir.
- Bütçeden eğitime ayrılan payın büyük bir kısmı personel maaşlarına gitmekte olup yatırım ve Ar-Ge için ayrılan pay son derece yetersizdir.
- Bilginin üretimi ve dağıtımını için gerekli olan alt yapı okullarımızda yetersiz olup başta laboratuvar araç-gereci olmak üzere fiziksel donanımlar eksiktir.

Yeni Arayışlara Genel Bir Bakış

Son birkaç yüzyıl içinde bazı toplumlar ve ülkeler kendi kalıplaşmış niteliklerini değiştirdiler; tarım toplumundan endüstri toplumu geçme yönünde hızla ilerlediler, sürekli geliştiler ve çağdaş uygarlık düzeyine eriştiler. Günümüz de ise ileri endüstri ülkeleri bilgi toplumu oluşturmanın sancısını çekmekte; başlatılan yarışını kazanmak ve öncü olabilmek için büyük çaba harcamaktalar. Ne var ki Dünya’da batı-doğu, kuzey-güney ayırımı olmaksızın ülkelerin çoğu, karşılaştıkları ve yaşadıkları bazı sorunların üstesinden bir türlü gelemediler. Bununla birlikte pek çok ülke sorunlarını çözmeye ve karşılaştıkları olumsuzlukları giderme yönünde yoğun çabalarını sürdürerek karşılaştıkları engelleri aşmayı denediler ve denemekteler. Örneğin, TC’nin kuruluş yıllarında eğitimde devrim niteliğinde ileri adımların atıldığı, önemli gelişmelerin sağlandığı bilinmektedir (Akyüz, 2004). Bu konuda çok yol alındığı, bilgi ve deneyim birikimine sahip olduğumuz, pek çok gelişmekte olan ülkeye öğretmen yetiştirmede Köy Enstitüleri modeli ile örnek olduğumuz rapor edilmiştir¹. Ancak bugüne kadar eğitimde sağlanan gelişmeler yeterli düzeyde değildir; çitanın yükseltilmesi ve ölçütlerin gelişmiş ileri endüstri ülkelerinin, örneğin Avrupa Birliği (AB) ölçütleri düzeyine çıkartılması gerekir.

¹Öğretmen yetiştirmede Köy Enstitüsü modeli gibi lise düzeyinde okullar için dal öğretmeni yetiştirmede Yüksek Öğretmen Okulu modeli de kayda değer özgün bir modeldir.

Geçen yüzyıldaki gelişmelere göz ucu ile baktığımızda bazı Batı ülkelerinin, örneğin ABD, Kanada, Fransa, İngiltere, v.d. hızlı kalkınmada ve gelişmede öncü oldukları ve yarışta ipi göğüsledikleri bilinmektedir. Hızlı gelişmenin ve kalkınmanın anahtarı, bilindiği gibi eğitimidir; nitelikli insan kaynaklarıdır. Buna karşın başta Afrika olmak üzere Asya kıtasında bulunan gelişmekte olan ülkelerin ise yokluk ve yoksullukla birlikte çok önemli bazı temel eğitim sorunlarının da olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin gündeminde bir dizi eğitim sorunu yer almakta; bu sorunlardan bazıları, örneğin öğrencilerin matematik ve fen bilimlerinde başarı düzeyi ve oranı, öğretmen yeterlikleri tartışma konusu olmakta ise de toplumumuzun çeşitli katmanlarında ortak paydayı yakalamak, tüm paydaşların katılımını ve desteğini sağlamak kolay olmamaktadır. Bir başka anlatımla günümüzde yaşanan sorunlar köken bakımından dünkü ile ilgili olsa bile bunların çoğu çehre değiştirdi ve bir kısmı yeni boyutlar kazandı. Örneğin, bırakın kültürleri ve gelişmişlik düzeyleri birbirinden çok farklı ülkeler bir yana ülkemizde Osmanlı İmparatorluğunun çeşitli dönemlerinde yaşanan sorunlarla TC'nin kuruluş yıllarında ve günümüzde karşılaştığımız ve yaşadığımız sorunlarımız birbirinden çok farklıdır, değişik nitelikte ve çok boyutlu olduğu kadar karmaşık bileşenleri vardır. Yaşanan sorunlarla ilgili olarak verilecek en dikkat çeken örnekler, bilim ve teknolojideki gelişmeler ve eğitimle ilgili olanlardır. Bu alandaki yarışmada ülkemiz geri kalmış veya bırakılmış; bizim için köklü yeniliklerin başkası tarafından yapması beklenmiştir. Yenilik adı altında gerçekleştirilen bazı düzenlemeler bir öykünme (taklit) olması nedeniyle toplumda benimsenmesi ve içselleştirilmesi kolay olmamıştır. Bu nedenle bir yandan dünyadaki çağdaş gelişmeleri gözeterek ülkemizin özgün koşullarına ve gereksinimlerine göre eğitimde köklü yenilik ve dönüşüm gerçekleştirmeliyiz.

Türkiye'de Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Eğitim: Yeni Hedefler

Her ülkede eğitimden sıkça söz edilerek çeşitli plan ve programlar çerçevesinde yeni projeler hazırlanmakta ve uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Türkiye'de 1960'lı yılların başından beri beşer yıllık kalkınma planı hazırlanmakta; planda öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi beklenmektedir (DPT, 1973; 2002; 2008). Eğitimde bir durum değerlendirmesi yapabilmek için son dönemlerde hazırlanmış ve uygulanmış birkaç beş yıllık kalkınma planlarında eğitimle ilgili belirlenen hedefleri gözden geçirerek var olan durumu kısaca analiz etmek yararlı olacaktır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP-7: 1996-2001 Dönemi): Tüm beş yıllık kalkınma planlarında çeşitli bölümler ve bunların her birinde ise alt bölümler bazı satır başlıklarıyla ve

açıklamalarla yer almaktadır. Eğitimle ilgili olarak BYKP-7'deki maddelere bakacak olursak aşağıda sıralanan hedefler dikkat çekmektedir.

- Bölgeler arasındaki nitelik ve nicelik farklılıklarının giderilmesi ve her kademedeki eğitim-öğretim hizmetlerinin yaygınlaştırılarak fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanması,
- Plân dönemi sonunda, okullaşma oranlarının; okul öncesi eğitimde % 16, ilköğretimde % 100, ortaöğretimde % 75 ve yükseköğretimde % 31'e ulaşması,
- Eğitim programları, öğretim yöntem ve teknikleri ile eğitim araç ve gereçleri kalkınma amaçları ve teknolojik gelişme açısından ele alınarak evrensel ölçülerde demokratik ve özgürlükçü bir anlayışla yeniden düzenlenmesi,
- Öğretmen yetiştirme sisteminin, lisans sonrası eğitim akademilerinde meslek eğitimleri verilmek üzere yeniden yapılandırılması,
- Eğitimin her kademesinde teknoloji destekli eğitim yapılması, kademeli olarak bilgisayar destekli eğitimin geliştirilerek yaygınlaştırılması, kitle eğitimine ve uzaktan öğretime önem verilmesi,

erişilecek hedefler olarak belirlenmiştir.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Plânı (BYKP-9: 2007-2013 Dönemi): Önceki BYKP olduğu gibi eğitime erişilecek bazı hedeflere yer verilmiş, bu bağlamda bazı noktaların altı çizilmiştir.

Eğitimin İşgücü İstemine (Talebine) Duyarlı Hale Getirilmesi: Hazırlanan raporda işgücünün, 2000 yılında yüzde 73,8'i, 2005 yılında yüzde 67,3'ü lise altı eğitimli ve okuma yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır görüşüne yer verilmekte. İşgücü içinde yükseköğretim ve fakülte mezunlarının payı 2000 yılında yüzde 8,8 iken, 2005 yılında yüzde 11,5'e yükselmiştir, denilmektedir. Sonuç olarak raporda "İşgücünün eğitim düzeyi Plan döneminde yükselmekle birlikte, AB ortalamasına göre düşük olmaya devam etmiştir. Bu durum nitelik ve beceri düzeyi yüksek insan gücüne ihtiyaç duyulan günümüzde önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir." Görüşüne vurgu yapılarak "Plan döneminde eğitim sistemi, işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Genç ve eğitimli kişilerin işsizlik oranlarında da kayda değer bir düşüş sağlanamamıştır." denmektedir.

Eğitimde Nitelik: Hazırlanan planda "Eğitimin hemen her kademesinde, ayrılan kaynaklarla öncelikle artan öğrenci sayılarının doğurduğu zorunlu gereksinimler karşılanabilirken, eğitimde nitelik sorunu önemini korumaktadır. 8. Plan döneminde eğitim yatırımlarına özel sektör desteği önemli boyutlara ulaşmış, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılmış ve öğretim programı geliştirme çalışmalarına hız verilmiştir" saptaması yapılmıştır. Bu çerçevede

“Eğitimde kalitenin artırılabilmesi için yenilenen öğretim programları ve öğretim yöntemlerine uyumlu olarak fiziki altyapı, donanım ve öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitime ayrılan kaynakların daha etkin kullanımı ihtiyacı devam etmektedir.” denilmektedir. Bu nedenle yetişmiş insan kaynaklarından yararlanan iş dünyası, eğitime katkıda bulunmalıdır.

Milli Eğitim Şuralarında Eğitim

Eğitim sorunların geniş bir katılımı ile görüşüldüğü, tartışıldığı ve ortak kararların alındığı bir dizi toplantılar düzenlenmektedir. Bu konuda Türkiye’de bir gelenek oluşmuş olup çalışmalar sürdürülmektedir. Daha açıkçası Milli Eğitim Şuraları (MEŞ), yaklaşık 70 yıllık deneyimi ve bilgi birikimi ile Türk Eğitim Dizgesine yön vermiş olsa da belirlenen hedeflere erişmede sorunlar yaşanmıştır. Eğitim alanında en önemli danışma organı olarak gelenekselleşmiş ve bu geleneğini 21. yüzyıla yüz akıyla aktarmışlardır. Eğitim sorunlarının tartışılarak çözümler üretildiği, oluşacak yeni gereksinimlerde olası gelişmeleri öngörerek yeni yapılanmalarla ilgili aldığı kararları, bu kararların uygulama makamı olan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’na sunmuşlardır (MEB, 1995; 1996; Deniz, 2001). Daha açıkçası birçok ulusal eğitim toplantısında olduğu gibi düzenlenen MEŞ’ da Türkiye’nin eğitim sorunlarını çözebilecek, Türk eğitim dizgesini geliştirecek ve iyileştirecek bir dizi kararlar alınmıştır. Ancak, uygulamaya aktarma konusunda gerekli adımlar atılmadığı/atılmadığı için, belirlenen çok sayıda eğitim sorunları çözülememiştir. Daha açıkçası şûra kararlarının önemli bölümü, ya hiç uygulanmamış, ya alınan kararın uygulamaya aktarılması 20-30 yıl gibi gecikmeli olmuş, ya da bir iki yıllık uygulamadan sonra uygulama terkedilmiş, bazen de alınan kararın tersi yönde uygulamalar olmuştur. Örneğin, 1999’da toplanan 16. MEŞ’da dönemin MEB’ı şûrayı açış konuşmasında “Bugüne kadar şûralarda önemli kararlar alınmış, bir kısmı hayata geçirilememiştir.” diyerek bakanlığının özeleştirisinde bulunmuştur. Aynı Bakan konuşmasını sürdürürken de “Sayın üyeler; halkımız, eğitime büyük önem veriyor; analar, babalar çocuklarını okutabilmek için her özveriye katlanıyorlar; ama umduklarını bulamıyorlar” demiştir.

Eğitimle ilgili olarak şûra kararlarından bazı örnekler aşağıdadır. Tarihi gelişmeleri bir yana bırakarak bu konuda bazı kararların altını çizmek yeterli olacaktır.

15. MEŞ’ Kararlarından Bir Demet: Düzenlenen her MEŞ’da öneri biçiminde bir dizi kararlar alınmakta ve bunlar uygulanmak üzere Bakanlığa sunulmaktadır. MEŞ-15’de alınan kararlardan bir demet şunlardır:

- Zorunlu eğitim uygulamasının, 2001 yılında 18 yaş kapsayacak şekilde yürütülmesi;

- Bireyi tanıma ve yöneltmeye ilişkin rehberlik hizmetlerini dördüncü sınıftan başlatılmakla birlikte, gerçek yöneltmenin dokuzuncu sınıftan itibaren ele alınması;
- Örgün meslekî ve teknik eğitime; hazırlık ve yönlendirme sınıfından sonra girilmesi;
- Hizmet içi eğitimi düzenleyip örgütleyebilmesi ve öğretmenlikle ilgili araştırma ve geliştirmeleri destekleyebilmesi için Millî Eğitim Akademisinin hayata geçirilmesi;
- Öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora yönlendirilmesi;
- Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının eğitim programlarına yaygın eğitimle ilgili derslerin konulması;
- MEB'nin konsolide bütçe içindeki payının yükseltilmesi, v.d.

Sıralanan bu önerilerin ne denli ve hangi ölçülerde gerçekleştirildiği ise düzenlenen bir sonraki şûrada yeniden tartışma konusu olmuş, görüş ve önerilerden bir kısmı yinelenmiştir.

16. *MEŞ' Kararlarından Bir Demet:* Düzenlenen her MEŞ'da çeşitli konular alt komisyonlarda görüşüldükten ve tartışıldıktan sonra genel kurulda oylanarak karara bağlanmaktadır. Türkiye'de eğitimi iyileştirme amacıyla MEŞ-16'da ele alınan konular içinde bazı kararları bir kez daha anımsamak yararlı olacaktır. Bunlardan birkaçı şunlardır:

- Ortaöğretimin bu günkü parçalı yapıdan kurtarılması;
- 15-18 yaş grubu gençlerin geniş tabanlı programlarla, bir alana/mesleğe ve yüksek öğretime hazırlayacak biçimde yapılanması;
- Programların, diploma ve çeşitli sertifikalara götürecek şekilde geniş tabanlı ve modüler esasa göre düzenlenmesi, v.d.

Her şûra sonrası MEB'na önerilen kararlar oldukça çeşitli ve sayıca da çoktur.²

AB'nin Eğitimde Ortak Hedefleri

Türkiye'nin eğitim sorunlarını çözmede ve engelleri gidermede fazla seçeneği yoktur. Bu konuda uzun süredir tam üyelik için aday olarak beklediği AB kapısından adımını atabilmesi için bazı koşulları yerine getirmesi gerekir. Bu bağlamda AB, 2000 öncesi 10 yıllık

²İnceleme konumuz şûra kararlarının tümünü yansıtmak ve eleştirmek olmadığından yukarıda bazı örneklerin yeterli düzeyde bilgi verici olduğu düşünülmüştür. Kaynaklar taranarak, incelenecek konuyla ilgili olarak sınıflandırma yapılmalı ve analiz edilmelidir, örneğin (Deniz, 2001).

(2000-2010) Lizbon Stratejilerini oluşturmuş olup üye ülkeleri belirlenen hedeflere ulaşılması için gerekli adımları atmaya çağırılmaktadır³. Sözü edilen hedefler:

- Kişi başına yapılan eğitim harcamalarının yükseltilmesi;
- Okulu erken (lise mezuniyetinden önce) terkin azaltılması;
- İnternet bağlantısına sahip tüm eğitim kurumlarının herkesin yararlanabileceği öğrenme merkezleri haline getirilmesi;
- Dijital okur-yazarlığın geliştirilmesi;
- Öğrenci ve öğretmenlerin Birlik çapındaki değişim programlarından daha fazla yararlanması;
- Kazanılmış bilgi ve becerilerin değerlendirilmesi;

biçiminde özetlenebilir (Ertl, 2006).

Bazı Sonuçlar ve Öneriler

Son birkaç yüzyıl içinde bazı toplumlar kalıplaşmış niteliklerini değiştirdiler; tarım toplumundan endüstri toplumu geçme yönünde hızla ilerlediler ve sürekli geliştiler. Günümüz de ise ileri endüstri ülkeleri bilgi toplumu olabilmeyi sancısını çekmekte; yeni kazanımlar için engelleri aşmaya çalışmaktalar. Türkiye gibi gelişmekte veya orta düzeyde gelişmiş ülkelerde genelde eğitim özelde matematik, fen bilimleri ve teknoloji eğitimi ve öğretimi alanında oldukça ciddi ve temel sorunlarla karşılaşmaktadır. Türk eğitim dizgesinin gelişmeyi ve kalkınmayı hızlandırma işlevini daha iyi yerine getirebilmesi için koşullarının sayıca giderek arttığına dikkat çekmek gerekmektedir. Örneğin, ülkemizde hızlı nüfus artışının eğitim üzerinde oluşturduğu baskı son yıllarda azalmakta, önceki yıllarla karşılaştırıldığında eğitime daha fazla kamu kaynağı ayrılmakta; fakat bireylerin eğitim istemleri, niteliği ve süresi yükselmektedir. Belirtilen bu sorunların ve benzerlerinin ayrıntılı olarak incelenmesi ve araştırılması, bütüncül bir yaklaşımla yeni ve tutarlı eğitim politikaları ve stratejileri geliştirilerek ödünsüz olarak uygulanmalıdır.

Bir başka anlatımla Türk eğitim dizgesinde uzun süredir yaşanan sorunlar, özellikle Milli Eğitim Şuralarında ve bazı araştırma raporlarında tüm boyutlarıyla ortaya konulmuştur (DPT, 2002; 2008; MEB, 1995; 1996). Örneğin, 2000'li yıllara kadar kaynak yetersizliği eğitim sorunlarının çözümünün önündeki en önemli engel olarak görülmüş; Türkiye'de kıt kaynaklarla daha çok insana eğitim verme çabası, niteliği olumsuz yönde etkilemiştir. Niteliği tartışılır olsa da ilköğretimi hedef kitlenin tamamına ulaştırma çabalarında da OECD

---

³23-24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon'da özel bir toplantı düzenleyen AB Konseyi, 2010 yılında AB'nin dünyada dinamizmi ve rekabet gücü en yüksek bilgi toplumu olma hedefini sağlayacak ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirme kararı almıştır. "Lizbon Stratejileri" olarak tanımlanan bu hedefler, ulusal boyutta ve AB düzeyindeki eğitim politika ve uygulamalarıyla yakından ilişkilidir (TÜSİAD, 2003, ss.18,19).

ve tüm gelişmiş ülkelerden geride kaldığımız, oluşan aralığın ise derinleştiği, kapatılmasının eğitimde büyük bir seferberlik gerektirdiği görülmektedir. Ayrıca eğitimin nitelik ve niceliğindeki sınırlılıklar nedeniyle, Türkiye'nin eğitime yaptığı harcamalardan özellikle ekonomik kalkınması için beklenen yararı tam olarak sağladığı ve etkin olarak kullanıldığı söylenemez. Ancak günümüzde yetişmiş işgücünün mal/hizmet üreten kuruluşlara ve ülkelere rekabet üstünlüğü sağlayan en önemli unsur durumuna geldiği de bilinmektedir. Bu bağlamda, ülkemiz:

- AB'ne tam üye olmayı hedefleyen, bunu bir devlet politikası olarak ele alan, bu konuda gerekli kanunları çıkararak ve adımları atan bir ülke olarak tüm çalışmalarını ve çabalarını bu doğrultuda yönlendirmiş olup eğitim dizgesini bu yönde yeniden yapılandırmak, göstergeleri yükseltmek ve işleyişi düzenlemek zorundadır.
- Var olan eğitim durumunun ve başlıca özelliklerinin bilimsel yöntemlerle belirlenmesini, başarı ve başarısızlıkların değerlendirilmesini ve ortaya çıkan sonuçları başvuru kaynağı olarak ele alıp PISA, TIMSS ve PIRLS gibi uluslararası başarı değerlendirme çalışmalarının ortaya koyduğu bulgular bu çerçevede inceleyerek sorunlarını çözmesi gerekir (PISA, 2003; 2006; EARGED, 2003; Mullis, et al, 2003). Ancak belirtilen kaynaklarda raporlaştırılan bulgular yeterli olmayıp daha geniş ölçekli ve özgün araştırmalar yapılmalıdır.
- Her düzeyde okullaşma oranının arttırılmasının ivedilikle gerektiği ülkemizde; bilgiye egemen olabilmemiz için, Batıyla bütünleşmek ve analitik düşünce yapısına sahip olmamızın gereği tam anlaşılmalıdır.
- Okulların kütüphaneleri ve özel donanımlı derslikler geliştirilmeli, böylece öğrenme-öğretme ortamlarında etkileşim ve üstün verim sağlanmalıdır.
- Okulların bilgisayar donanımları ve yazılımlar güncelleştirilmeli; okulların sahip olduğu olanaklar ders saati dışında da hizmete sunulmalıdır.
- Öğrencilere öğrenmeyi öğrenme ve yaşam boyu öğrenme becerileri kazandırılmalıdır.
- Bilgilerin hızla değiştiği ve yenilerinin eklendiği bir çağda üniversite sıralarında kazanılan bilgilerin geçersiz kalabileceği ve unutulabileceği göz önüne alınarak öğretmenlerin sürekli olarak hizmet içi eğitim olanaklarından yararlanması sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin görevlerini verimli, etkili, yeterli biçimde yerine getirebilmeleri için özlük haklarının iyileştirilmesi de gerekli olup yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Sonuç olarak altını çizerek belirtmemiz gereken önemli bir nokta, Türk eğitim dizgesi çağımızda bireylerin, toplumun ve iş dünyasının gereksinimini karşılayamamaktadır. Özellikle eğitimde nitelik başlı başına çözüm bekleyen sorunlardan biri olup bu konuda AB ölçütlerine erişilmelidir.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2004). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S.2004*. Ankara: PegemA Yay.
- Baloğlu, Z. (1990). *Türkiye’de Eğitim-TÜSİAD Eğitim Raporu*, İstanbul: TÜSİAD Yay.
- Deniz, M. (2001). Millî Eğitim Şûralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkileri. Yüksek Lisans Tezi; SDÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İsparta.
- DPT (1973). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1995 Dönemi). Ankara: TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yay.
- DPT (2002). Sekizinci Beş Yıllık Plan (2002-2007 Dönemi). Ankara: TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yay.
- DPT (2008). Dokuzuncu Beş Yıllık Plan (2008-2013 Dönemi) Ankara: TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yay.
- EARGED (2003). *TIMSS 1999 Türkiye Raporu*. Ankara: MEB-EARGED Yay.
- Ertl, H. (2006). European Union policies in education and training: the Lisbon agenda as a turning point? *Comparative Education*. 42 (1), 5–27
- Gür, B. S., Çelik, Z. (2009). *Türkiye’de Millî Eğitim Sistemi: Yapısal Sorunlar ve Öneriler*. Ankara: SETA Yay.
- MEB (1995). *Millî Eğitim Şûraları (1939-1993)*. Ankara: MEB Yay.
- MEB (1996). *Millî Eğitim Şûraları (1939-1996)*. Ankara: ME Basımevi
- Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Gonzalez, E.J., & Kennedy, A.M. (2003). *PIRLS 2001 International Report: IEA’s Study of Reading Literacy Achievement in Primary School*. Chestnut Hill, MA: Boston College.
- OECD (1996). *Lifelong Learning for All*. Paris: OECD Pub.
- OECD (2009). *Education at a Glance*. OECD Indicators. Paris: Author.
- PISA (2003). *Programme for International Student Assessment*. Paris: OECD Pub.
- PISA (2006). *Programme for International Student Assessment*. Paris: OECD Pub.
- TÜSİAD (2003). Lizbon Avrupa Konseyi AB Başkanlar Konseyi Belgesi, 23-24 Mart 2000. İstihdam, Ekonomik Reformlar ve Toplumsal Uzlaşma, İstanbul.